

277 Conclusies

7 CONCLUSIES

Het is tijd dat Amerika een eenduidige, uitgebreide op lange termijn gerichte geo-strategie formuleert voor Eurazië als geheel en vervolgt. Deze noodzaak komt voort uit de interactie van twee fundamentele factoren: Amerika is thans de enige supermacht in de wereld, en Eurazië is de centrale schouwtooneel. Vandaaruit zal de vraag; hoe de macht over het Euro-Aziatische continent verdeeld wordt, voor de wereldwijde suprematie en de historische erfenis van Amerika van vitaal belang zijn. De globale dominantie van Amerika is uniek in zijn uitbreiding en in zijn aard. Het is een nieuw type van hegemonie, die veel kenmerken van de Amerikaanse democratie weerspiegelt: het is pluralistisch, transparant en flexibel. In minder dan een eeuw tot stand gekomen, is vooral duidelijk in de ongekende rol van Amerika inzake het Euro-Aziatische gebied, waar voorheen alle voorgaande concurrenten voor wereldmacht hun oorsprong hadden. Amerika is nu de scheidsrechter in Eurazië, en geen groot Euro-Aziatische vraagstuk kan zonder de deelname van de Verenigde Staten of in strijd met hun belangen worden opgelost.

278 Het Grote Schaakbord

Doorslaggevend voor de duur en de stabiliteit van de Amerikaanse wereldmacht zal zijn hoe de Verenigde Staten de meest belangrijke geostrategische spelers op het Euro-Aziatische schaakbord enerzijds controleert en anderzijds tegemoet komt en hoe ze met de cruciale geopolitieke aandachtspunten omgaan. In Europa zullen Duitsland en Frankrijk in het verdere verloop de belangrijkste spelers zijn, en Amerika moet ernaar streven om het bestaande democratische bruggenhoofd aan de westelijke rand van Eurazië te versterken en uit te breiden. In het Verre Oosten van Eurazië, zal waarschijnlijk China steeds sterker in het voetlicht treden, en Amerika zal op het Aziatische vasteland politiek geen voet aan de grond krijgen als het niet succesvol naar een geostrategische consensus met China toe werkt. In het centrum van Eurazië, zal de ruimte tussen een zich uitbreidend Europa en een regionale opkomend China, geopolitiek gezien, een zwart gat blijven, zolang Rusland nog worstelt met post-imperiale zelf-definitie, terwijl de regio ten zuiden van Rusland - de Euro-Aziatische Balkan - een heksenketel van etnisch conflicten en Grootmacht-rivaliteit dreigt te worden. Tegen deze achtergrond zal het de status van Amerika als de leidende wereldmacht in de nabije toekomst (meer dan een generatie) waarschijnlijk niet worden aangevochten door een uitdager. Geen enkele land mag zich meten met de Verenigde Staten in de vier belangrijke gebieden van de macht (militair, economisch, technologisch en cultureel), die samen de cruciale wereldwijde politieke invloed vormen. Afgezien van een bewuste of onvrijwillige afdanking van Amerika in de nabije toekomst, is het enige echte alternatief voor de wereldwijde leiderschap van de USA, de internationale anarchie. Zo gezien, kan men terecht beweren, net als president Clinton uitdrukte, dat Amerika voor de wereld een "onmisbare natie is". Men moet hier tegenover de factor van onmisbaarheid, het potentieel voor wereldwijde anarchie plaatsen.

279 Conclusies

De verwoestende gevolgen van de bevolkingsexplosie, armoede-migratie, sterk versnellende verstedelijking, etnische- en religieuze vijandelijkheden en de proliferatie van massavernietigingswapens die niet te beteugelen zijn, zouden de bestaande - op natie-staten gebaseerde basisopzet die in ontwikkeling zijn achter gebleven - geopolitiek en wat betreft stabiliteit laten stuk lopen. Zonder een voortdurende en gerichte betrokkenheid van Amerika kunnen deze krachten van de wereldwijde wanorde snel het internationale toneel domineren. Gezien de geopolitieke spanningen niet alleen in het huidige Eurazië, maar wereldwijd is een dergelijk scenario heel goed mogelijk. De daaruit voortvloeiende risico's voor de stabiliteit in de wereld kunnen verder worden verhoogd door het vooruitzicht van een algemene verslechtering van de menselijke leefomstandigheden. Vooral in de armere landen van de wereld veroorzaakt een bevolkingsexplosie en de daarmee gepaard gaande verstedelijking een leger van miljoenen kansarme werklozen alsmede een groeiende onrustige jongere generatie waarvan de frustratie snel stijgt. De moderne media versterken deze breuk die zich tussen deze jongeren en de traditionele autoriteiten ontstaat en toont hen de grote ongelijkheid in de wereld. Het wekt wrevel en maakt hen kwetsbaar voor extremistische rattenvangers. Enerzijds kan dit verschijnsel van globale migratie, die reeds een omvang heeft van tientallen miljoenen mensen een beperkte tijd functioneren als een veiligheidsventiel, doch anderzijds worden hiermee etnische en sociale conflicten van het ene continent naar de andere overgedragen. Het ambt van de wereld-politieagent, wat Amerika heeft geërfd blijft dus nauwelijks gespaard voor turbulentie, spanningen en minimaal sporadische uitbarstingen van geweld.

280 Het Grote Schaakbord

De nieuwe en complexe internationale orde, die onder Amerikaanse hegemonie tot stand is gekomen, haar handtekening draagt en waar binnen het oorlogsgevaar van tafel is, zal zich goed tot die delen van de wereld beperken waar de democratische samenlevingen en grondwetten evenals geavanceerde multilaterale - maar ook door Amerika gedomineerde - structuren die de macht van de Verenigde Staten hebben ondersteund. Een Amerikaanse geo-strategie voor Azië zal het dus moeten opnemen tegen de krachten van de chaos. In Europa zijn er tekenen dat de impuls tot integratie en uitbreiding afneemt en kan snel weer het oude Europese nationalisme laten herleven. Zelfs in de meest succesvolle Europese landen duurt massale werkloosheid onverminderd voort en genereert buitenlanders-onvriendelijke reacties die een plotselinge verschuiving naar rechts en chauvinistische neigingen in de Duitse of Franse politiek kunnen veroorzaken. Het is in feite denkbaar dat er een pre-revolutionaire situatie ontstaat. Aan de historische tijdlijn voor Europa, zoals uiteengezet in hoofdstuk 3, kan alleen worden voldaan indien de Verenigde Staten de Europese eenwording duurzaam aanmoedigt, zelfs aanspoort. De onzekerheden over de toekomst van Rusland zijn nog groter en de vooruitzichten voor een positieve ontwikkeling is veel geringer. Daarom moet Amerika noodzakelijkerwijs een geopolitieke kader ontwerpen die met de assimilatie van Rusland in een groeiende Europese door samenwerking gekenmerkt achtergrond rekening houdt en bovendien de zelfbewuste onafhankelijkheid van zijn nieuwe soevereine burens bevordert. Maar of de Oekraïne of Oezbekistan (om niet te spreken over het etnisch gesplitste Kazachstan) kunnen overleven als onafhankelijke staten, blijft onzeker, vooral als er een nieuwe crisis in Europa ontstaat, zoals de groeiende kloof tussen Turkije en de EU of vijandige oplopende geluiden inzake de VS - Iraanse verhouding, die de aandacht van de Verenigde Staten moeten afleiden.

281 Conclusies

De mogelijkheid dat het uiteindelijk toch tot een belangrijke overeenkomst met China komt, kan door een toekomstige Taiwan-crisis op niets uitlopen óf omdat de binnenlandse politieke onrust in Peking een agressief en vijandige regime aan de macht brengt, óf omdat de Amerikaanse-Chinese relaties zich als een mislukking uitwijst. China kan dan een uiterst destabiliserende kracht in de wereld worden, die de Amerikaanse-Japanse relatie enorm belast en misschien leidt tot een geopolitieke heroriëntatie van Japan. In een dergelijk scenario zijn ongetwijfeld de stabiliteit van Zuidoost-Azië in gevaar, en men kan alleen maar speculeren hoe het samenvallen van deze gebeurtenissen de houding en de nationale eenheid van India uitwerken, wat een cruciaal land is voor de stabiliteit van Zuid-Azië. Deze opmerkingen laten zien dat noch de nieuwe mondiale problemen die de verantwoordelijkheid van de individuele natie-staten te boven gaan, noch de traditionele geopolitieke aangelegenheden opgelost of zelfs binnen de perken kunnen worden gehouden als de geopolitieke basisstructuren beginnen af te brokkelen. Gezien het weerlicht op de politieke horizon van Europa en Azië, moet elk succesvol Amerikaans beleid zich op Eurazië als geheel concentreren en zich tot één geostrategisch plan laten leiden.

Een geo-strategie voor Eurazië

De hiervoor noodzakelijke politiek moet in de eerste plaats van de drie eerder ongekende omstandigheden onflatterende nota nemen. Waardoor het wereldgebeuren geopolitiek bepaald wordt: Voor het eerst in de geschiedenis is (1) één enkele staat de echte wereldmacht, (2) een buiten-Eurasische Staat deze wereldheerschappij vervult en (3) het centrale schouwtoneel van de wereld, Eurazië, wordt gedomineerd door een Buiten - Euro-Aziatische macht.

282 Het Grote Schaakbord

Een uitgebreide en consistente geo-strategie voor Eurazië, moet in ieder geval worden gebaseerd op het inzicht dat zelfs de Amerikaanse macht grenzen kent en dat met de tijd slijtage onvermijdelijk is. Zoals reeds vermeld worden de grenzen bepaald door 1) de omvang en diversiteit van Eurazië, evenals de potentiële kracht van sommige van haar staten de Amerikaanse invloed en 2) de omvang van haar controle over het verloop van de gebeurtenissen. Dit feit vraagt geostrategische begrip en een bewust selectief gebruik van Amerikaanse bronnen op het enorme Euro-Aziatische schaakbord. En aangezien de ongekende kracht van de USA onvermijdelijk met de tijd afneemt, moet het er primair om gaan met opkomende andere regionale machten dusdanig uit te komen dat de mondiale heerschappij Amerika niet in gevaar komt. Zoals in het schaakspel moeten de globale strategien van Amerika ettelijke zetten vooruit denken, en mogelijke tegenzetten van de tegenstander voor zijn. Een consequente geo-strategie moet daarom de verschillen tussen de perspectieven van de korte-termijn (grootweg voor de komende vijf jaar), een middellange termijn (tot twintig jaar of zo) en een lange termijn (meer dan twintig jaar) kunnen onderscheiden. Bovendien zijn deze periodes niet volledig op zichzelf te beschouwen, maar als onderdeel van een continuüm. De eerste fase moet geleidelijk en gestaag in de tweede overgaan - ja, moet specifiek op hen worden gericht - en de tweede moet overeenstemmend overgaan in de derde. *Op de korte termijn is het in Amerika's belang zijn heersende pluralisme op de kaart van Eurasia te consolideren en te behouden.*

283 Conclusies

Dit vereist in hoge mate manoeuvreren en manipulatie, zodat er geen coalitie van tegenstanders wordt samengesteld die uiteindelijk de Amerikaanse superioriteit in twijfel trekt, afgezien van het feit dat dit geen enkele staat zo snel zal lukken. Op de middellange termijn zal de zojuist beschreven situatie geleidelijk voor een anderen wijken, waarin bij toenemende mate belangrijker, maar strategisch verenigbare partners meer gewicht wordt gelegd die, ingegeven door het Amerikaanse leiderschap, aan de opbouw van een coöperatieve trans-Euro-Aziatische veiligheidssysteem kunnen meewerken. Tot slot, op langere termijn gezien, kan zich uit deze globale kern een gemeenschappelijke politieke verantwoordelijkheid voortkomen. Ten eerste bestaat de opgave daaruit om ervoor te zorgen dat geen enkel land of groep van landen de mogelijkheid krijgt om de Verenigde Staten te verdrijven uit Eurazië of zelfs alleen de scheidsrechtersrol fundamenteel te beïnvloeden. De consolidatie van het transcontinentale geopolitieke pluralisme moet geen doel op zich zijn, maar alleen als het middellange-termijn doel om een echt strategische partnerschap in de belangrijkste regio's van Eurazië te dienen. Het is niet aan te nemen dat een democratisch Amerika bereid is om zich permanent te wijden aan de moeilijke, vermoeiende en kostbare taak om Eurazië in de macht te krijgen door voortdurend daar de maat te slaan en te manipuleren, en daarbij wereldwijd zijn militaire middelen inzet om de dominantie van elke regionale macht te voorkomen. De eerste fase moet dan ook logisch en op een geplande manier in de tweede overgaan, een fase waarin een vreedzame hegemonie de USA anderen er van af houdt dit in twijfel te trekken, omdat ten 1-ste de prijs die zij daarvoor moeten betalen te hoog is en ten 2-de Amerika's vitale belangen door degenen die regionale doelstellingen in Eurazië nastreven, niet worden bedreigd.

284 Het Grote Schaakbord

Op de middellange termijn gaat het er om de partnerschappen te bevorderen, vooral die met een meer verenigd en politiek duidelijker Europa en een regionaal dominant China, evenals (zo is te hopen) met een post-imperiaal en op Europa gericht Rusland en aan de zuidelijke rand van Eurazië met een in de regio stabiliserend democratisch India. Maar hoe de omgeving er zal uitzien die de rol van Rusland bepaalt, hangt af van de vraag of het wel of niet lukt bredere strategische relaties met Europa respectievelijk China te smeden. Hieruit volgt dat een groter Europa en een uitgebreide NATO voor de korte- en langere termijn doelen van het Amerikaanse beleid heel nuttig zijn. Een Groter Europa zal de invloedssfeer van Amerika uitbreiden - en met de toelating van nieuwe leden uit Centraal-Europa in de organen van de Europese Unie zal het aantal staten toenemen, die richting de VS neigen - zonder dat er dus een politiek gesloten Europa ontstaat dat al spoedig de Verenigde Staten in voor hen betekenisvolle geopolitieke belangen elders, vooral in het Midden-Oosten kan uitdagen. Een duidelijk omschreven politiek Europa, niet in het minst onmisbaar voor de geleidelijke integratie van Rusland in een systeem van mondiale samenwerking. Amerika kan alleen geen verenigd Europa voor elkaar krijgen - dat is aan de Europeanen, vooral de Fransen en de Duitsers - maar Amerika kan wel het ontstaan van een meer verenigd Europa belemmeren. En dat kan voor de stabiliteit in Eurazië en dus voor Amerika's eigen belangen fataal zijn. In der daad dreigt Europa als het niet tot een eenheid komt weer in verval te raken. Bijgevolg is het, zoals hierboven vermeld, van groot belang dat Amerika nauw samenwerkt met zowel Duitsland als met Frankrijk, naar een politiek haalbaar Europa richting die toch verbonden blijft met de VS en de reikwijdte van het internationale systeem van democratische samenwerking uitbreidt.

285 Conclusies

Zonder Europa, is er geen Trans-Euro-Aziatisch systeem. Praktisch betekent dat: Het moet geleidelijk een akkoord over een gemeenschappelijk leiderschap in de NATO realiseren, met de belangen van Frankrijk in een Europese rol, niet alleen in Afrika, maar ook in het Midden-Oosten rekening houden en een sterkere uitbreiding van de EU blijven steunen, ook als de EU een politiek- en economisch- zelfverzekerd wereldwijde spelers zal worden.⁽³⁴⁾ Een transatlantische vrijhandelsovereenkomst, die al door een aantal prominente staatslieden van het Atlantisch Bondgenootschap bepleit is, kan het risico verminderen dat het op economisch gebied tot steeds grotere rivaliteit tussen een meer verenigd EU en de Verenigde Staten komt. Als de EU er eindelijk in slaagt de eeuwenoude vijandelijkheden met alle negatieve gevolgen voor de hele wereld te begraven, kan Amerika het op de koop toe nemen dat het de scheidsrechtersrol in Eurazië verliest en aan betekenis geleidelijk in zal boeten. De uitbreiding van de NATO en de EU hebben waarschijnlijk tot gevolg dat de Europeanen zich van hun verantwoordelijkheid voor de wereld opnieuw bewust zullen worden en op hetzelfde moment, in het voordeel Amerika en Europa, de voordelen van de democratie die zijn opgedaan bij de succesvolle afronding van de Koude Oorlog zullen consolideren.

(34) Een reeks constructieve voorstellen hiertoe op het CISS (Center for International Strategic Studies) werden tijdens de Conferentie over Amerika en Europa, in Brussel in februari 1997 gemaakt. Ze varieerden van gezamenlijke inspanningen om structurele hervormingen om de overheidstekorten terug te brengen tot de ontwikkeling van een verbeterde Europese militaire industriële basis, die de transatlantische samenwerking op defensiegebied versterken en een grotere rol voor Europa in de NATO mogelijk maken. Een handige lijst met vergelijkbare en andere initiatieven die gericht zijn op versterking van de rol van Europa, is te vinden in David C. Gompert en E. Stephen Larrabee (Hg.) "America and Europe: A Partnership for a New Era" (Santa Monica, CA: RAND, 1997).

286 Het Grote Schaakbord

Bij deze inspanning, staat er niets minder op het spel dan de Amerikaanse lange-termijn relatie met Europa. Een nieuw Europa moet nog vorm aannemen, en als dit nieuwe Europa geopolitiek een deel van de "Euro-Atlantische" ruimte blijft, is de uitbreiding van de NATO essentieel. Om dezelfde reden zou het falen van de NATO-uitbreiding, het plan van een groeiend Europa waaraan men zich heeft verbonden verwoesten en de Centraal-Europeaanen demoraliseren. Ja, het falen van een door de VS gesteunde poging om de NATO uit te breiden kan zelfs weer tot het herleven van de ambitieuze Russische wensen leiden. Het is totaal onduidelijk - en staat in schril contrast met wat de geschiedenis ons leert - of de Russische politieke elite de wens van Europa; een duurzame politieke en militaire aanwezigheid van de Verenigde Staten deelt. Terwijl men dus een steeds toenemende coöperatieve relatie met Rusland zeer

zeker zal nastreven, is het belangrijk dat Amerika geen enkele twijfel over zijn wereldwijde prioriteiten laat bestaan. Moet tussen een groter Euro-Atlantische systeem en een betere relatie met Rusland een keuze worden gemaakt dan heeft het eerste voor Amerika een veel hogere rangschikking. Om deze reden zal een overeenkomst met Rusland over de kwestie van de uitbreiding van de NATO erop neerkomen dat Rusland in feite wordt betrokken bij de besluitvorming van de Alliantie en dus het specifieke Euro-Atlantische karakter van de NATO verzwakt, en waarin de nieuw opgenomen leden zijn gedegradeerd naar 2-de rangs-staten. Daarmee zou Rusland niet alleen de gelegenheid, opnieuw te proberen zijn invloedssfeer in Centraal-Europa te herwinnen, het kan ook haar aanwezigheid in de NATO misbruiken om vakkundig ieder verschil van mening tussen Amerika en Europa te benutten en de rol van de VS in Europese zaken te verzwakken.

287 Conclusies

Zoals de aansluiting van Centraal-Europa bij de NATO moet elke nieuwe veiligheidsgarantie, die wordt toegekend aan Rusland uit het Westen met betrekking tot de regio dus echt wederzijds voor beide partijen geruststellend zijn. Beperkingen die men zich bij de stationering van NATO-troepen en kernwapens op de bodem van de nieuwe leden oplegt kunnen een belangrijke bijdrage leveren om de legitieme Russische bezorgdheid weg te nemen, maar in ruil daarvoor zouden de Russen moeten garanderen dat er 1) een demilitarisering komt van de uit strategisch aspect dreigende "front-wig" die uit Kaliningrad komt en 2) grotere troepenstationeringen in het grensgebied van de toekomstige nieuwe leden van de NATO en de EU achterwege blijven. Terwijl alle nieuwe onafhankelijke westelijke bureaus van Rusland huppig zijn op een stabiele en coöperatieve relatie met Rusland, hebben ze uit het verleden voor de hand liggende redenen om voor Moskou eigenlijk nog steeds bang te zijn. Daarom zou het sluiten van een eerlijke NATO-EU-overeenkomst met Rusland door alle Europeanen moeten worden verwelkomd als een signaal dat Rusland eindelijk voldoet aan de gewenste post-imperiale keuze in het voordeel van Europa. Deze beslissing kan de weg vrijmaken voor een bredere inspanning om de status en reputatie van Rusland te verbeteren. Het formele lidmaatschap van de G-7 landen, werd bereikt in juli 1997 door het land, evenals de opwaardering van het OVSE politieke systeem (waarin een speciaal veiligheidscomité, bestaande uit Amerika, Rusland en een aantal belangrijke Europese landen, werd ingesteld), zouden de Russen de mogelijkheid geven om constructief mee te werken aan de ontwikkeling van politieke- en veiligheidsstructuren in Europa.

288 Het Grote Schaakbord nauwere band tussen

Als het Westen bovendien ook de financiële steun blijft geven en daarbij ambitieuze plannen ontwikkelt voor nieuwe snelwegen en spoornetwerken om Rusland nauwer aan Europa te binden, kan dit proces toereikend genoeg zijn om een Russische beslissing voor Europa een goede stap dichterbij te brengen. Wat op lange termijn de rol van Rusland in Eurazië is hangt grotendeels af van het historische besluit, die het omwille van zijn eigen nationale zelfinzicht, misschien nog in dit decennium moet worden genomen. Zelfs als Europa en China de reikwijdte van hun betreffende invloedssferen uitbreiden, zal Rusland nog steeds de staat met de grootste oppervlakte in de wereld blijven. Het bevat tien tijdzones en is geografisch tweemaal zo groot als de Verenigde Staten of China, en zet in dit verband Europa in de schaduw. Terreinverlies is dus niet grootste probleem van Rusland. In plaats daarvan moet het enorme Rusland de feiten onder ogen zien, dat Europa en China beiden reeds economisch machtiger zijn en dat China hen dreigt in te halen op haar weg naar modernisering van de samenleving. Daaruit moet Rusland de juiste conclusies trekken. Onder deze omstandigheden moeten de politieke leiders in Moskou er zich duidelijk van bewust zijn, dat Rusland in de eerste plaats zichzelf moet moderniseren, in plaats van zich bezig te houden met vergeefse pogingen om zijn vroegere status als wereldmacht te herwinnen. Gezien de enorme omvang en diversiteit van het land zal waarschijnlijk een gedecentraliseerd politiek systeem op basis van markteconomie het creatieve potentieel van het Russische volk evenals de enorme minerale rijkdommen het land beter tot ontwikkeling brengen. Omgekeerd zou een meer gedecentraliseerde Rusland minder kwetsbaar voor imperialistische propaganda zijn.

289 Conclusies

Een lossere confederatie in Rusland - bestaande uit een Europees Rusland, een Siberische republiek en het Verre Oosten Republiek - valt het makkelijker om nauwere economische banden met Europa, de Nieuwe Staten van Centraal-Azië en het Oosten te onderhouden, die op hun beurt de eigen ontwikkeling van Rusland versnellen. Elk van deze drie Verbonden eenheden kunnen het creatieve potentieel ter plekke beter ontsluiten, wat eeuwenlang verstikt werd door de logge bureaucratie van Moskou. Een duidelijke beslissing van Rusland voor de Europese optie en tegen een grote Russisch Rijk is dan waarschijnlijker als Amerika met succes de tweede essentiële lijn van haar strategie ten aanzien van Rusland volgt: Namelijk het versterken van de heersende geopolitieke pluralisme in de post-Sovjet-gebied, en alle imperiale verleidingen in de kiem smooit. Een post-imperiale en op Europa gericht Rusland moet de inspanningen van Amerika in deze richting als nuttig, voor het versterken van de regionale stabiliteit en het verminderen van potentiële conflicten langs de nieuwe, potentieel instabiele zuidelijke grenzen, verwelkomen. Maar het beleid van de consolidatie van het geopolitieke pluralisme moet niet afhankelijk van een goede relatie met Rusland worden gemaakt. Ze is veel meer een belangrijke verzekering tegen het omgekeerde geval; dat zo'n goede relatie zich niet ontwikkelt omdat ze de herleving van een echt bedreigende machtspolitiek van de kant van Rusland als obstakel in de weg zet. Bijgevolg is de politieke en economische steun aan de Nieuwe Onafhankelijke Staten een integraal onderdeel van een bredere strategie voor Eurazië. De consolidatie van een soevereine Oekraïne, dat zich nu ziet als een Centraal-Europese land en deelneemt aan een nauwere integratie met Centraal-Europa, is een essentieel onderdeel van een dergelijk beleid.

290 Het Grote Schaakbord

Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van nauwere betrekkingen met de strategische as-staten, zoals Azerbeidzjan en Oezbekistan, nog afgezien van de meer algemene inspanning om Centraal-Azië (alle beperkingen in weerwil van Moskou) voor de wereldmarkt te openen. Grootschalige internationale investering in een steeds toegankelijker Kaspische-Centraal-Aziatische regio zal niet alleen bijdragen tot de consolidatie van deze nieuwe landen, maar ook een post-imperiaal en democratisch Rusland op lange termijn waarschijnlijk ten goede komen. De ontsluiting van de energiebronnen en bodemschatten van de regio bevordert welvaart en zal een grotere stabiliteit en veiligheid bewustwording in dit gebied genereren; en daarmee misschien de risico's van Balkan-achtige conflicten verminderen. De voordelen van een, dankzij buitenlandse investeringen, regionale ontwikkeling zal ook uitstralen naar de naburige Russische provincies, die economisch onderontwikkeld zijn. Als de nieuwe heersende elites van de regio eenmaal inzien dat Rusland de integratie van de regio in de wereldconomie voegt, zullen ze minder angst voor de politieke gevolgen van nauwe economische betrekkingen met Rusland te hebben. Na verloop van tijd kan een niet meer op zijn imperiale status pochend Rusland de acceptatie van de toonaangevende economische partner in de regio winnen, ook al is het niet meer de imperiale heerser. Bij het bevorderen van een stabiele en onafhankelijke Zuidelijke Kaukasus en Centraal-Azië, moet Amerika ervoor zorgen dat Turkije niet voor het hoofd gestoten wordt, en moet onderzoeken of het mogelijk is om de betrekkingen met Iran te verbeteren. Een Turkije dat zich door Europa uitgeworpen voelt, waarbij ze zo graag willen toetreden, zal een meer islamitisch Turkije worden, die naar verwachting uit pure wrok haar veto tegen de uitbreiding van de NATO zal inzetten en minder bereid zal zijn om met het Westen samen te werken om het seculiere Centraal-Azië te stabiliseren en te integreren in de wereldgemeenschap.

291 Conclusies

Bijgevolg moet Amerika zijn invloed in Europa gebruiken voor het toetredings-proces van Turkije te bevorderen en ervoor te zorgen dat Turkije wordt behandeld als een Europese staat - voorop gezet dat de Turkse binnenlandse politiek geen dramatische wending in het

islamitische richting krijgt. Regelmatig overleg met Ankara over de toekomst van het Kaspische bekken en Centraal-Azië zal een bewustzijn van strategisch partnerschap met de Verenigde Staten in Turkije bevorderen. Ook Amerika moet de Turkse wens, voor een pijpleiding van Bakoe in Azerbeidzjan naar Ceyhan aan de Middellandse Zee, die door Turkije is gekozen als de belangrijkste haven voor de export van de energiebronnen aan de Kaspische bekken, ondersteunen. Verder is het niet in Amerika's belang de Amerikaans-Iraanse vijandigheid voort te zetten. Elke uiteindelijk tot stand gekomen verzoening moet worden gebaseerd op het inzicht dat elke partij een strategisch belang heeft bij het stabiliseren van het huidige Iran in een zeer explosieve regionale omgeving. Dergelijke verzoening moet natuurlijk van beide kanten komen en is geen gunst die de één aan de ander toekent. Een sterk, en ook als zeer religieus bestempeld maar niet fanatiek anti-westers, Iran is vrij naar de zin van de Verenigde Staten, en uiteindelijk zullen zelfs de politieke leiders in Teheran dit leren begrijpen. In de tussentijd zullen Amerika's belangen op lange termijn in Eurazië beter gediend zijn als de bestaande bezwaren tegen nauwere economische samenwerking tussen Turkije en Iran, met name tegen de aanleg van nieuwe pijpleidingen, maar ook tot de oprichting van andere banden tussen Iran, Azerbeidzjan en Turkmenistan zouden worden opgeven.

292 Het Grote Schaakbord

Een langlopende Amerikaanse betrokkenheid bij de financiering van dergelijke projecten zou duidelijk in het belang van de USA zijn. (35) Ook naar de mogelijke rol van India moet worden verwezen, hoewel het op dit moment een relatief passieve speler is op de Euro-Aziatische schaakbord. India wordt geopolitiek door de Chinees - Pakistaanse coalitie op afstand gehouden, terwijl een zwak Rusland niet kan zorgen voor de politieke steun die ze ooit heeft het ontvangen van de Sovjet-Unie. Het voortbestaan van hun democratie is in zoverre van belang als zijnde altijd beter dan de veelvuldige academische debatten waarin het idee van mensenrechten en democratie slechts als een gril van het Westen wordt weerlegt. India bewijst dat anti-democratische Aziatische waarden, die woordvoerders van regeringen van Singapore tot China propageren, niet typisch voor Azië hoeven te zijn. Om dezelfde reden zou India's falen een klap zijn voor de vooruitzichten van de democratie en waardoor er een macht van het internationale toneel zal verdwijnen, die zeer zeker nu, - omdat China uitgroeit tot een geopolitieke suprematie -, bijdraagt aan een beter evenwicht op het Aziatische schouwtoneel. Daarom wordt het tijd dat India gaat deelnemen aan discussies over de toekomst van de regionale stabiliteit in Centraal-Azië, om maar te zwijgen over de bevordering van meer directe bilaterale contacten tussen Amerikaanse en Indiase defensie-commissies.

(35) Het lijkt mij aangewezen hier de wijze raad van mijn collega's bij CSIS, Anthony H. Cordesman (in zijn studie over *"The American Threat to the United States"*, van februari 1997, p. 16, als een toespraak voor het Army War College), die voor de wereldwijde tendens in Amerika, inzake het demoniseren van problemen en zelfs naties, heeft gewaarschuwd. In zijn woorden: "Iran, Irak en Libië zijn gevallen waar de VS vijandige regimes die een echte, maar beperkte dreiging vertegenwoordigen demoniseert, zonder een geschikt middel te ontwikkelen voor de lange termijn strategie. Amerikaanse beleidsmakers kunnen er niet op hopen deze staten volledig te isoleren en heeft het weinig zin om ze als 'rode' of 'terrorist' te behandelen ... De USA leeft in een moreel grijze wereld en zullen tekortschieten bij de poging om deze zwart-wit te maken."

293 Conclusies

Zonder een diepgaande strategisch inzicht tussen Amerika en China zal een geopolitieke pluralisme in Eurazië noch te bereiken zijn, noch is het stabiel te houden. Bijgevolg is een politiek van het betrekken van China bij een serieuze strategische dialoog, uiteindelijk misschien in een "trialoog" die Japan insluit, de noodzakelijke stap om het belang van China in een schikkelijke overeenkomst met Amerika te versterken, waarin de beide landen met hun gemeenschappelijke geopolitieke belangen (met name in Noordoost-Azië en in Centraal-Azië) rekening kunnen houden. Bovendien moet Amerika de twijfels die kunnen zijn ontstaan over haar inzet voor één China wegnemen, zodat de kwestie-Taiwan, nadat China Hong Kong heeft ingeslikt, niet verder toespitst. Om dezelfde reden moet China er veel aan gelegen zijn met de integratie van Hong Kong te bewijzen, dat zelfs is een Groot-China in staat is om diverse vormen van huiselijk regelingen te tolereren en te beschermen. Terwijl - zoals uiteengezet in de hoofdstukken 4 en 6 - elke Chinees - Russische - Iraanse pseudo-coalitie tegen Amerika nauwelijks verder komt dan af en toe wat tactische spierballen-taal en moeten de Verenigde Staten met China blijven onderhandelen op een manier die Peking niet verder in die richting zal sturen. In elk van deze anti-hegemoniale allianties zal China de hoeksteen zijn. Het is de sterkste, meest dynamische en daarmee de leidende component. Zo'n coalitie kan alleen maar door een misnoegend, gefrustreerd en vijandig China gesmeed worden. Rusland noch Iran beschikken over de nodige middelen voor een dergelijke coalitie de centrale magneet te zijn. Daarom is een Amerikaans-Chinese dialoog over de gebieden waar geen van de twee staten nog graag een hegemoniale macht zien verschijnen dringend noodzakelijk. De dialoog moet echter, naar de vooruitgang worden aangepast, continu en serieus gevoerd worden.

294 Het Grote Schaakbord

In de loop van een dergelijke uitwisseling van gedachten kunnen ook controversiële kwesties zoals Taiwan en zelfs de rechten van de mens overtuigend worden aangepakt. Aangezien slechts een democratisch en welvarend China het vooruitzicht heeft Taiwan met vreedzame middelen in zijn ban op te nemen, kan het goed geloofwaardig gemaakt worden dat de kwestie van interne liberalisering niet louter een interne aangelegenheid van China is. Elke poging tot gedwongen hereniging zou niet alleen de Amerikaanse-Chinese relaties in gevaar brengen, het zou buitenlandse investeerders vervreemden en de economische groei van China afremmen. Peking's aspiraties voor een regionale hegemonie en de wereldranglijst zijn daarmee opgegeven. Hoewel China optreedt als een regionaal dominante macht, zal het waarschijnlijk op de lange termijn geen wereldmacht worden (om redenen die in hoofdstuk 6 besproken zijn), en paranoïde angsten voor een toekomstige wereldmacht China produceren in het land zelve groothedswaan, terwijl op hetzelfde moment misschien een self-fulfilling prophecy tot een verscherpte vijandigheid tussen China en de Verenigde Staten zullen leiden. Gewoon omdat China niet snel zal stijgen tot wereldmacht - en de enige reden is die een beleid van regionale insluiting van China verbiedt - is het raadzaam om Peking symbolisch te behandelen als een belangrijke speler op het wereldtoneel. Als men China in een bredere internationale samenwerking opneemt en hen de status, waarna het zoekt verleent, bereikt zijn nationale ambitie de top. Een werkzame onmiddellijke stap in deze richting zou zijn om China op de jaarlijkse top van de leidende naties van de wereld, de zogenaamde G7 op te nemen, zoals de G7 vóór hun toetreding in juli 1997 heeft gehouden met Rusland.

295 Conclusies

De mate waarin China is geïntegreerd in het wereld-systeem en dus steeds minder bereid en in staat is om zijn regionale dominantie op een politiek kortzichtige wijze uit te baten, zal op die terreinen waarvoor van ouds her belangstelling van Peking bestaat een soort Chinese invloedssfeer ontstaan die een deel van het voorgestelde Euro-Aziatische geopolitieke akkoord is. Of een herenigd Korea zo'n sfeer herbergt hangt sterk af van hoe diep de Japanse-Koreaanse verzoening zal gaan (die Amerika actief moet bevorderen), maar een hereniging van Korea zonder een overeenkomst met China is onwaarschijnlijk. In ieder geval moet China vanuit historische en geopolitieke redenen Amerika als zijn natuurlijke bondgenoten beschouwen. In tegenstelling tot Japan of Rusland heeft Amerika nooit enige territoriale bedoelingen tegen China gehad; en in tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk, heeft het China nooit vernederd. Zonder een werkbare strategische consensus met Amerika zal China op de lange termijn waarschijnlijk geen buitenlandse investeerders kunnen aantrekken die het nodig heeft om de economische groei te handhaven en haar leidende rol in de regio te vestigen. Evenmin zal Amerika zonder een overeenkomst met China in strategische kwesties een geo-strategie voor het Aziatische vasteland hebben; en zonder een geo-strategie voor de Aziatische vasteland kan Amerika geen geo-strategie voor Eurazië ontwikkelen. Daarom is China's regionale machtspositie, wanneer het wordt geïntegreerd in een ruimer kader van internationale samenwerking, uitgegroeid tot een belangrijke geostrategische troef voor Amerika - net zo belangrijk als Europa, en kan opwegen tegen Japan - om de stabiliteit van Eurazië garanderen. Echter, in tegenstelling tot in Europa, zal een democratisch bruggenhoofd op de oostelijke vasteland een tijdje op zich laten wachten.

296 Het Grote Schaakbord

Dat maakt het des te belangrijker dat de inspanningen van Amerika om een verdieping van de strategische relatie met China te voeden worden gebaseerd op de ondubbelzinnige erkenning dat een democratisch en economisch succesvol Japan voor Amerika de eerste en de belangrijkste mondiale partner is in de Stille Oceaan. Hoewel Japan als gevolg van de sterke afkeer, die het in de regio veroorzaakt, aldaar geen dominante macht kan worden maar wel als zodanig op internationaal niveau kan worden beschouwd. In nauwe samenwerking met de VS aangaande wat men misschien "de nieuwe agenda van mondiale problemen" kan noemen, kan Tokyo zolang de nutteloze en contraproductieve pogingen om een regionale macht te worden maar beter nalaten en in plaats daarvan een wereldwijde invloedrijke rol nastreven. De opgave van de Amerikaanse regering moet dan ook zijn om Japan in die richting te sturen. Een Amerikaans-Japanse vrijhandelsakkoord, de oprichting van een gemeenschappelijke economische ruimte wat de verbinding zal versterken en daarmee dichterbij het doel komen. Een nauwe samenwerking met Japan geeft Amerika de nodige steun om met de regionale doelstellingen van China rekening te houden en tegelijkertijd op te treden tegen uitwassen van hun machtsvertoon. Alleen op deze basis kan een tripartiete overeenkomst - 1) De wereldmacht van Amerika, 2) regionale hegemonie van China en 3) het Japanse leiderschap op internationaal niveau - worden bereikt. Een onverstandige uitbreiding van de militaire samenwerking tussen Amerika en Japan zou deze brede overeenstemming in de geostrategische vraagstukken ondermijnen. Japan mag niet de rol spelen van het onzinkbare vliegdekschip in het Verre Oosten, en even min zal het de belangrijkste Aziatische militaire partner van Amerika zijn of een potentiële regionale macht in Azië.

297 Conclusies

Onjuiste inspanningen die dergelijke tendensen voeden, zullen Amerika loskoppelen van het Aziatische vasteland, de vooruitzichten op een bereikbare strategische consensus met China verdonkeremen en daarmee het vermogen van Amerika om een stabiele geopolitieke pluralisme in Eurazië te vestigen onderuit halen.

Een trans- Euro-Aziatische veiligheidssysteem

Het gelijk opgaande van het geopolitieke pluralisme en Euro-Aziatische stabiliteit, die de plotselinge opkomst van een enkele dominante staat moet voorkomen, wint uiteindelijk begin van de 21-ste eeuw, ingebed in een Trans- Eurasiatisch Security System (TESS) aan kracht. Een dergelijke veiligheidsovereenkomst moet naast een uitgebreide NATO - die is verbonden met Rusland door een samenwerkingsovereenkomst - ook China en Japan (die nog onder het bilaterale zekerheidspact vallen met de Verenigde Staten) omvatten. Maar daarvoor moet de NATO eerst worden uitgebreid, terwijl Rusland wordt geïntegreerd in een grotere structuur van de regionale samenwerking op veiligheidsgebied. Daarnaast moeten de Amerikanen en Japanners in nauwer overleg en samenwerking in het Verre Oosten een tripartiete dialoog over veiligheidskwesties waarbij China ook is betrokken beginnen. Dergelijke Amerikaans-Japans-Chinese overleg kan uiteindelijk bestaan uit andere Aziatische landen en later leiden tot een dialoog tussen hen en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Dit kan op zijn beurt de weg vrijmaken voor een reeks conferenties van alle Europese en Aziatische landen en daarmee het proces starten van institutionalisering van een transcontinentale veiligheidssysteem.

298 Het Grote Schaakbord

Op termijn zou een meer formele structuur vorm kunnen krijgen, wat uiteindelijk resulteert in een trans-Euro-Aziatisch veiligheidssysteem dat voor de eerste keer in de geschiedenis het gehele continent omvat. Om dit systeem gestalte te geven - inhoudelijk te bepalen en de instellingen te verankeren - kan de grote opgave van de komende tien jaar worden wanneer eerst de nodige politieke voorwaarden, als hierboven beschreven, zijn gecreëerd. Een dergelijke uitgebreide transcontinentale veiligheidsstructuur zou met een permanent veiligheidscomité, bestaande uit de grote Euro-Aziatische staten goed kunnen overleggen. Hierdoor neemt het vermogen van de TESS toe, om op cruciale wereldwijde problemen voor de stabiliteit en effectieve samenwerking te zorgen. Amerika, Europa, China, Japan, de Russische Federatie, India en misschien nog enkele landen kunnen samenwerken om de kern van een dergelijk meer gestructureerd transcontinentaal systeem te vormen. Zou dat TESS op een dag tot stand komen, zou Amerika geleidelijk aan van enkele lasten verlost zijn, ook als het als stabiliserende kracht en scheidsrechter in Euro-Aziatische belangen een bepalende rol blijft spelen.

Voorbij de laatste supermacht

De concentratie van hegemoniale macht in de handen van één enkele staat zal, op de lange termijn, steeds minder in het wereldwijde politieke landschap passen. Daarom is Amerika niet alleen de eerste en enige echte supermacht, maar waarschijnlijk ook de laatste. Dit is niet alleen zo omdat de grenzen van de natie-staten steeds meer doorlaatbaar worden, maar ook omdat de kennis uit andere kringen een vorm van macht is die niet meer gehinderd wordt door nationale grenzen. Dat is algemeen bekend.

299 Conclusies

Ook laat de economische macht zich naar verwachting geleidelijk steeds breder verbreiden. In de komende jaren zal waarschijnlijk geen enkel land het niveau van ongeveer 30 procent van het wereldwijde bruto nationaal product bereiken, dat Amerika in deze 20-ste eeuw een lange tijd kon aanhouden, laat staan die 50 procent van de markt, die het in 1945 bereikte. Sommige schattingen gaan ervan uit dat de Verenigde Staten aan het einde van dit decennium (1997) nog aan de 20 procent van het wereldwijde bruto nationaal product komt en misschien tot ongeveer 10 tot 20 procent zal dalen in 2020, als andere mogelijkheden - Europa, China, Japan - hun relatieve toename van het aandeel tot ongeveer het Amerikaanse niveau verhogen. Maar het wereldwijde economische overwicht van één enkele staat of confederatie van staten, zoals de VS deze heeft verkregen in de loop van deze (20-ste) eeuw is onwaarschijnlijk. En dit heeft natuurlijk vergaande militaire en politieke implicaties. De VS kan op grond van zijn uitgesproken multinationale als ook in andere opzichten uitzonderlijke samenleving haar hegemonie uitbouwen, zonder deze als strikt nationaal te laten lijken. In tegenstelling wordt bijvoorbeeld China's streven naar een wereldheerschappij door andere staten onvermijdelijk gezien als een poging om een nationale hegemonie te vestigen. Heel simpel gezegd: Iedereen kan een Amerikaan worden, maar men is Chinees vanwege de geboorte - een omstandigheid die iedere poging om op basis van een nationale staat een wereldwijde hegemonie op te bouwen een grote belemmering in de weg legt. Amerika zal, als zijn leiderschap vervaagt, nauwelijks navolging vinden. Dus de belangrijkste vraag voor de toekomst is: "Wat zal Amerika als een blijvende erfenis van zijn superioriteit in de wereld achterlaten"?

300 Het Grote Schaakbord

Het antwoord hangt deels af van hoe lang deze suprematie nog duurt en hoe krachtig Amerika de opbouw van partnerschapsstructuren met sleutelpositie-machten bespoedigt om vandaar uit na verloop van tijd solide instellingen kunnen ontwikkelen. De historische kans van Amerika om zijn wereldmacht constructief te gebruiken kan zich zowel voor de binnenlandse als buitenlandse politieke redenen relatief kort voordoen. Nooit eerder heeft een werkelijk in het volk verankerde democratie de internationale politiek gedomineerd. Het streven naar macht is in principe niet met democratische overtuigingen verenigbaar als die voor zijn uitoefening economische kosten en menselijke offers vraagt. Een democratische samenleving kan zich niet zo gemakkelijk voor imperialistische doeleinden inspannen. Of Amerika de eerste supermacht zal zijn die zijn macht niet meer kan of wil uitoefenen is voor de toekomst van cruciaal belang. Loopt de USA mogelijk het gevaar een onmachtige wereldmacht te worden? Volgens

opiniepeilingen is slechts een kleine minderheid (13 procent) van de Amerikanen van mening dat de Verenigde Staten als de enige overgebleven supermacht bij het oplossen van internationale problemen het voortouw moet blijven houden. Een overweldigende meerderheid (74 procent) ziet liever dat Amerika bij de inspanningen om internationale problemen samen met andere landen op te lossen een eerlijk aandeel bijdraagt. (36)

(36) *"An Emerging Consensus - A Study of American Public Attitudes on America's Role in the World"*, (College Park: Center for International and Security Studies at the University of Maryland, July 1996). Het is opmerkelijk en komt overeen met wat er is gezegd dat uit onderzoeken de bovengenoemde Center heeft uitgevoerd in het begin van 1997 (onder leiding van de enquêteurs Steven Kuli) blijkt, dat een ruime meerderheid voor de uitbreiding van de NATO is (62% in het voordeel, met inbegrip van 27% heel erg voor, en slechts 29 % is tegen, waarvan 14 % beslist tegen).

301 Conclusies

Omdat de Amerikaanse samenleving steeds meer een multicultureel karakter aanneemt zal, behalve in het geval van een echte grote en onmiddellijke dreiging van buitenaf, een consensus over buitenlands beleid zijn steeds moeilijker te bereiken zijn. Tijdens de Tweede Wereldoorlog en ook tijdens de periode van de Koude Oorlog was er zo'n brede consensus. Het had zijn wortels echter niet alleen in een gemeenschappelijk stelsel van democratische waarden, wat openlijk bedreigd werd, maar ook in een culturele en etnische affiniteit met de overwegend Europese slachtoffers van vijandige totalitaire systemen. Aangezien er geen vergelijkbare externe uitdaging meer is, kan het moeilijk zijn om in de Amerikaanse samenleving consensus te bereiken over buitenlandse activiteiten die niet direct gerelateerd zijn aan democratische overtuigingen en aan de op grote schaal verspreide etnisch-culturele sympathieën en vaak langdurig en soms kostbaar voor Amerika zijn. Meer gehoor vinden de vertegenwoordigers van twee perspectieven die uit de Amerikaanse overwinning van de Koude Oorlog zeer verschillende conclusies trokken. Aan de ene kant; dat het einde van de Koude Oorlog een aanzienlijke beperking van de wereldwijde Amerikaanse betrokkenheid rechtvaardigt, ongeacht de gevolgen die dit voor de Amerikaanse positie in de wereld heeft; aan de andere kant staat de erkenning dat het nu de tijd voor een echt internationaal multilateralisme is gekomen, waaraan zelfs Amerika een deel van zijn soevereiniteit moet opgeven. Beide standpunten genieten een trouwe aanhang. Meer in het algemeen gesproken, kan een culturele verandering in Amerika een politiek klimaat veroorzaken die een verdere uitoefening van de imperiale macht schadelijk maakt. Deze oefening vereist een hoge mate van ideologische motivatie, intellectuele betrokkenheid, en patriottische enthousiasme.

302 Het Grote Schaakbord

Maar het culturele leven is meer en meer in het teken van de massa-entertainment, waarin in persoonlijk hedonisme en sociale escapisme de thema's bepalen. Om al deze redenen, wordt het steeds moeilijker om de noodzakelijke politieke consensus over een permanente en soms dure Amerikaanse leidersrol in het buitenland te bereiken. Toonaangevend in de meningsvorming is de massamedia, die, ook al is het gebonden aan beperkte verliezen, op zelfs het meest voorzichtige gebruik van geweld, met afschuw en verontwaardiging reageren. Daarnaast hebben zowel Amerika en West-Europa moeite met het omgaan met de culturele gevolgen van sociale hedonisme en de dramatische daling van de normen en waarden in de samenleving. (In dit verband zijn er opvallende gelijkenissen met de daling van de wereldrijken, waarvan wij in hoofdstuk 1 spraken.) De resulterende culturele crisis is verergerd door de verspreiding van drugs en, vooral in de VS, de link naar het rassenprobleem. En tot slot, kan de economische groei de consumptiecultuur, met een groeiende vraag naar materiaal, niet meer bijhouden. Zonder overdrijven kan men zeggen dat zich in diverse kringen van de westerse samenleving een zekere toekomst-angst, misschien ook wel pessimisme verbreidt. Bijna een halve eeuw geleden (dus ongeveer 1947), sprak de bekende historicus Hans Kohn, die de tragische ervaring van twee wereldoorlogen en de verlamme effecten van de totalitaire dreiging had meegemaakt, bezorgd uit dat het Westen uitgeput en geconsumeerd is. Ja, hij vreesde dat: "De mens van de 20e eeuw niet langer het vertrouwen heeft die zijn voorouders in de 19e eeuw hadden. Hij heeft met eigen ogen de duistere krachten van de geschiedenis gezien.

303 Conclusies

Dingen die tot het verleden leken te behoren en weer opdruken: "Als religieus fanatisme, onfeilbare leiders, slavernij en slachtpartijen, de ontworteling van hele volkeren, genadeloze hardheid en barbarij." (37) Dit gebrek aan vertrouwen is nog versterkt door de wijdverbreide teleurstelling over de uitkomst van de Koude Oorlog. In plaats van een op consensus en harmonie gebaseerde "nieuwe wereldorde" zijn ineens dingen die tot het verleden leken te behoren, uitgegroeid tot de toekomst. Hoewel etnisch-nationale conflicten het risico van een wereldoorlog niet meer herbergen, bedreigen ze de vrede in belangrijke delen van de wereld. Zo is het niet te verwachten dat oorlogen achterhaald zullen worden in de nabije toekomst. Terwijl de technologische capaciteit voor zelfvernietiging en meer uitgesproken eigenbelang in de meer welvarende landen voor een zekere bescheiden barrière zorgen, kan het begrip oorlog zijn uitgegroeid tot een soort "luxe" die alleen door de arme mensen van de wereld kan worden gepermitteerd. Twee derde van de mensheid die in armoede leven zijn waarschijnlijk in de nabije toekomst niet meer van plan zich door de bevoorrechten te laten leiden. Het is ook opmerkelijk dat bij internationale conflicten en terroristische aanslagen het nog niet tot gebruik van massavernietigingswapens is gekomen. Hoe lang deze zelfbeheersing nog voortduurt, kan natuurlijk niet worden voorspeld, maar omdat het oorlogstuig met enorme vernietigingskracht - zoals nucleaire of biologische wapens - niet alleen voor staten, maar ook voor georganiseerde groepen steeds toegankelijker worden, is de kans dat dergelijke wapens worden gebruikt onvermijdelijk. Kortom, Amerika als de leidende wereldmacht heeft een korte historische kans. De relatieve rust die momenteel (1997) heerst in de wereld zou weleens van korte duur kunnen zijn.

(37) Hans Kohn, *The Twentieth Century* (New York 1949), p. 53e

304 Het Grote Schaakbord

Deze visie benadrukt hoe dringend noodzakelijk het is dat Amerika zich wereldwijd voor het versterken van de internationale geopolitieke stabiliteit inzet en het verloren optimisme van het Westen opnieuw herleeft. Dit kan alleen opnieuw gebeuren als de gemeenschap van staten heeft aangetoond dat het in staat is met de sociale problemen intern en tegelijkertijd met de geopolitieke uitdagingen extern om te gaan. Of het Westen zijn optimisme zal weervinden en of westerse waarden internationaal gemeengoed worden, hangt niet alleen af van Amerika en Europa. Japan en India demonstreren dat zelfs in Azië, zowel in hoog ontwikkelde landen als in degenen die nog moeten worden beschouwd als ontwikkelingslanden, de mensenrechten gerespecteerd worden en democratische experimenten een centrale rol kunnen spelen. Daarom kan de democratische continuïteit in Japan en India als een meer optimistisch vooruitzicht voor de toekomstige politieke vorm van de wereld niet worden overschat. In feite, komen de ervaringen van deze twee landen met elkaar overeen, evenals Zuid-Korea en Taiwan, en wel zodanig dat een aanhoudende economische groei van China misschien een progressieve democratisering van het politieke systeem te weeg kan brengen, zodra het land meer geïntegreerd is in de internationale gemeenschap en er daarom op aangedrongen wordt veranderingen te bewerkstelligen. Deze uitdagingen aan gaan is de draaglast van Amerika en ook haar bijzondere verantwoordelijkheid. Of daarmee een werkzaam antwoord gevonden wordt, moet gezien de toestand waarin de Amerikaanse democratie zich op dit moment bevindt, kan in het publieke debat worden vernomen met de vraag: Moet de VS zich bezighouden met de oprichting van een groeiend kader voor stabiele geopolitieke samenwerking, om een raamwerk van de wereldwijde anarchie te voorkomen en het gevaar van een plotselinge opkomst van een nieuwe macht met succes uitstelt?

305 Conclusies

Deze twee doelstellingen - de wereldwijde anarchie voorkomen, alsmede de opkomst van een rivaliserende macht dwarsbomen - zijn

onlosmakelijk verbonden met het lange termijn doel, de grondslag voor Amerika's wereldwijde inzet, namelijk: Een permanent kader voor de wereldwijde geopolitieke samenwerking te smeden. Helaas, zijn alle eerdere pogingen om een nieuwe centrale en algemene doelstelling van de Verenigde Staten na het einde van de koude oorlog rechtlijnig. Zij verzuimde het de noodzakelijke verbeteringen van de menselijke leefomstandigheden met het gebod de centrale rol van de VS in wereldpolitiek behouden, met elkaar te verbinden. Voorbeelden van dergelijke inspanningen in de afgelopen tijd, zijn er genoeg. Het "zelfbewuste multilateralisme" voordat de regering-Clinton in de eerste twee jaar van hun mandaat intrad, nam de huidige realiteit van de macht niet genoeg in overweging. De daarop volgende vertegenwoordigde alternatieve positie, als zijnde; Amerika moet zich richten op een wereldwijde "democratische uitbreiding" liet het gegeven buiten beschouwing dat de USA ook in de toekomst de mondiale stabiliteit moet handhaven of zich voor een aantal nuttige (maar helaas geen "democratische") intergouvernementele relaties, zoals met China, moet inzetten. Nog meer onbevredigend verliep het appel waarbij het ging om specifieke vragen, zoals de afschaffing van de onrechtvaardige verdeling van de welvaart in de wereld, het bouwen van een speciaal "strategisch partnerschap" met Rusland of de beperking van de uitvoer van wapens. Ook andere alternatieven - dat Amerika zich meer moet richten op de bescherming van het milieu of, meer specifiek, zich moet richten op het bestrijden van lokale oorlogen - verloren graag de voor een wereldmacht gefundeerde feiten uit het oog.

306 Het Grote Schaakbord

Daaruit volgend is geen van de hier bovenvermelde oplossingen door de noodzakelijkheid gerechtvaardigd om wereldwijd een minimale geopolitieke stabiliteit te verzorgen, waarvoor het de onbetwiste voorwaarde is dat de Amerikaanse hegemonie nog voor enige tijd blijft, en het gevaar van internationale anarchie verbannen blijft. Kortom, het beleid van de VS moet onvermoeibaar en zonder mitsen en maren een dubbel doel nastreven: De dominantie van Amerika voor minstens één generatie en bij voorkeur nog langer te behouden en een geopolitiek kader te creëren die de onvermijdelijke schokken van de maatschappelijke en politieke veranderingen kan dempen en zich kan ontwikkelen tot het geopolitieke centrum van gedeelde verantwoordelijkheid voor een vreedzame wereldoverheersing. Een door Amerika zowel geanimeerde als overgebrachte langdurige periode van samenwerking met belangrijke Euro-Aziatische partners kan ook helpen om de voorwaarden voor een upgrading van de bestaande en steeds verouderde VN-structuren te verbeteren. Een herverdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden kunnen dan rekeninghouden met de gewijzigde realiteit van de wereldmacht, die zo dramatisch verschilt met die van 1945. Deze inspanningen zullen het aanvullende historische voordeel hebben om van het wereldwijde netwerk (internet) te profiteren wat exponentieel buiten het traditionele systeem van natie-staten groeit. Dit door multinationale coöperaties en organisaties (onafhankelijk van de overheid en vaak met een grensoverschrijdend karakter) geknoopte net creëert al een informeel wereldwijd systeem dat op zichzelf al een institutionaliserende en nauwere wereldwijde samenwerking herbergt.

307 Conclusies

In de loop van de komende decennia - met een zo functionerende structuur van wereldwijde samenwerking, op een geopolitieke realiteit gebaseerd ontstaan geleidelijk de insignes van de huidige heersers van de wereld aannemen, die nog steeds de last van de verantwoordelijkheid voor stabiliteit en vrede in de wereld draagt. Het geostrategische succes in deze doelstelling zou dan zeker een passende erfenis zijn, die Amerika als de eerste, enige, echte en laatste supermacht aan het nageslacht zou nalaten.

***

*